

จิตวิญญาณโยคี

เรจินัลด์ เรย์ เขียน

วิจักขณ์ พานิช แปลและเรียบเรียง

บทนำ

เรจินัลด์ เรย์ ผนวกเอาการฝึกภาวนาอย่างเข้มข้นเข้ากับงานวิชาการและการสอน ที่มหาวิทยาลัยแนวพุทธนาโระ ในเมืองโบลเดอร์ รัฐโคโลราโด ประเทศสหรัฐอเมริกา สิ่งนี้ทำให้เขามีมุมมองที่น่าสนใจอย่างยิ่งในเรื่องของวิธีการฝึกปฏิบัติตามแบบพุทธ หนังสือของเขา “เหล่าพุทธะแห่งอินเดีย” (Buddhist Saints in India) ได้ตั้งข้อสังเกตถึงรูปแบบจาริตประเพณีที่พบเห็นได้ทั่วไปในชุมชนชาวพุทธสมัยใหม่ ที่ได้ทอดทิ้งวิถีผู้สละศูปา ผู้ซึ่งหลีกเร้นออกจากสังคมเพื่อไปดำรงชีวิตอย่างเรียบง่ายในป่าเขา และอุทิศชีวิตนี้ให้กับการฝึกจิตภาวนาอย่างเข้มข้น

เรย์ยังได้กล่าวต่อไปอีกว่า วิธีการปฏิบัติที่ถูกกลืนของผู้สละศูปานี้ถือเป็นแนวทางดั้งเดิมอย่างที่ดีสาม เป็นแนวทางเพื่อการเข้าถึงธรรมแห่งการตื่นรู้ ควบคู่ไปกับ วิถีของพระจำวัด (ผู้ซึ่งเน้นไปที่การศึกษาพระคัมภีร์ และการรักษาศีลข้อวินัยของนักบวช) และ ฆราวาสผู้ครองเรือน (ผู้ซึ่งปฏิบัติตามฆราวาสธรรม และให้ความอนุเคราะห์ชุมชนสังคม) เรย์เชื่อว่า การดำเนินรอยตามเส้นทางการฝึกฝนทางจิตวิญญาณที่สวนกระแส ตามอย่างเหล่าโยคีผู้สละศูปา จะเป็นการสืบทอดหัวใจแห่งพุทธธรรมที่แท้จริง

กองบรรณาธิการ dharma life ได้มีโอกาสเข้าไปพูดคุยกับธรรมาจารย์ท่านนี้ ก่อนหน้าที่เขาจะเข้าฝึกเข้มข้นหกสัปดาห์ ถึงแนวคิดและการนำไปใช้จริงของการฝึกเข้มข้น ตามแบบวิถีปฏิบัติของผู้สละศูปา หรือโยคี ในสังคมสมัยใหม่

.....

การเรียนรู้พุทธศาสนาของผม สะท้อนถึงความจริงที่ว่า นอกเหนือจากการเป็นนักวิชาการ ผมยังเป็นผู้ฝึกปฏิบัติอีกด้วย ผมได้พบกับเชอเกียม ตรุงปะในปี ๑๙๗๐ ขณะที่ผมยังทำปริญญาเอกอยู่ที่มหาวิทยาลัยชิคาโก ท่านบอกผมว่า หากผมยังศึกษาพุทธศาสนาเป็นเพียงแค่งานวิชาการประเภทหนึ่ง ผมก็จะเป็นได้เพียงคนที่มีความรู้รอบ แดกฉาน ในพุทธปรัชญาก็เท่านั้น “หากคุณไม่พร้อมที่จะปล่อยวางงานวิชาการสู่เบาะนั่งสมาธิ คุณก็จะไม่มีทางเข้าใจว่าอะไรคือวิถีพุทธที่แท้”

มุมมองของผมในวิถีชุมชนชาวพุทธ เกิดจากประสบการณ์ตรงที่ผมได้เรียนรู้กับธรรมาจารย์ทิเบตโดยเฉพาะในสายคาถาและนิงมา ซึ่งถือเป็นสายที่ให้ความสำคัญกับการฝึกภาวนาเข้มข้นเป็นหลัก

สำหรับอาจารย์เหล่านั้นแล้ว ทั้งการฝึกภavana และการศึกษาพระสูตรถือเป็นเรื่องสำคัญ แต่ทว่า นอกจากภาพของพระที่คร่ำเคร่งในคัมภีร์ ที่เรามักจะพบเห็นกันได้บ่อยๆ ยังมีวิถีชีวิตที่ถูกมองข้าม อย่างที่ชาวพุทธส่วนใหญ่ไม่ได้ให้ความสำคัญเท่าที่ควร ผมเรียกวิถีทางนั้นว่า ชีวิตผู้สละสู่ป่า หรือ “วิถีทางแห่งโยคี”

มีเหตุผลหลายประการที่ทำให้ชาวพุทธเกิดความเข้าใจผิดกับมุมมองของสังฆะ เนื่องจากในเบื้องต้นการศึกษาพุทธศาสนาในตะวันตกได้ตั้งอยู่บนความเข้าใจใน “รูปแบบสองลำดับชั้น” มุมมองนี้พัฒนาขึ้นจากความเข้าใจที่ว่า ชุมชนนักบวชหรือพระสงฆ์ในวัดคือผู้รักษา และสืบทอดพระศาสนา โดยเฉพาะการสืบทอดพระสูตร หลักคำสอนในพระคัมภีร์ ซึ่งถูกส่งต่อกันมาอย่างมีนัยสำคัญทางประวัติศาสตร์ จากความเข้าใจที่ว่านี้ ได้ดึงดูดนักวิชาการด้านศาสนาโดยตลอดก็เพราะ นักวิชาการที่รวมถึงตัวผมเองด้วยนั้นเล็งชีฟด้วยการแลกเปลี่ยนข้อมูลทางความคิด เราต่างให้ความสนใจไปกับมิติคำสอนที่เน้นเรื่องของหลักการทางศาสนาซึ่งเต็มไปด้วยหลักปรัชญาที่ซับซ้อน ดังนั้นสำหรับนักวิชาการตะวันตก เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์และวัตรอารามจึงเป็นเรื่องที่น่าตื่นตาตื่นใจมาโดยตลอด

อย่างไรก็ดี องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้แสดงให้เห็นอย่างเด่นชัด ถึงความเป็นผู้สละสู่ป่า พระองค์ทรงแยกตนจากชุมชนสู่ป่าลึก แม้แต่ชุมชนของผู้ปฏิบัติเองก็ตามที จากนั้นก็ให้เวลาการฝึกเข้มข้นกับตนเอง ซึ่งอริยสาวกต่างก็ดำเนินรอยตามในวิถีทางเดียวกัน

ยามที่ผมมองไปยังพระสูตรในยุคแรกๆ นอกจากการตีความทางเนื้อหาทั่วไป พระสูตรเหล่านั้นยังได้ถ่ายทอดมิติความสำคัญของ ‘ป่า’ ซึ่งเห็นได้ชัดว่า ปัจจุบันมันค่อยๆ เลือนหายไปจากหัวใจของวิถีปฏิบัติแบบพุทธ

หากจะให้เข้าใจได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ผมขอยกภาพเปรียบเทียบ ลองจินตนาการว่า ปัญญานั้นเปรียบประดุจไฟอันโชดช่วง ผู้สละสู่ป่าต้องการที่จะเดินเข้าสู่กลางเปลวเพลิง เพื่อที่อวิชชาของเขาจะได้ถูกเผาผลาญ จนกลายเป็นผู้ตื่นรู้ได้โดยสมบูรณ์ การปฏิบัติของเขาเข้มข้นด้วยเป้าหมายแห่งการตื่นรู้โดยสมบูรณ์ในชีวิตนี้ ส่วนชุมชนวัดนั้นเป็นภาพของการนั่งรอบกองเพลิง ได้รับความอบอุ่นจากมัน พวกเขาช่วยรักษาประเพณี สืบต่อคำสอนและพระคัมภีร์ แต่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการฝึกปฏิบัติมากนัก

ในวิถีการดำรงชีวิตแบบพุทธ มีรูปแบบที่หลากหลายของการเป็นผู้ฝึกฝนปฏิบัติเต็มเวลา ตั้งแต่ชีวิตฆราวาสผู้ครองเรือน จนถึงการสละหลักเรือนสู่ป่า แต่ชีวิตในป่าถือเป็นชีวิตที่สวนกระแสอย่างแท้จริง พวกเขาเลือกใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย สวมผ้าที่ได้มาจากผ้าห่อศพในป่าช้า ขอเศษอาหารจากผู้คน

หรือสิ่งที่สามารถหาได้ในป่า นอกจากนั้น การหลีกเร้นอยู่ป่ายังหมายถึงการแยกตนออกจากชุมชน ไม่ว่าจะเป็นชุมชนฆราวาสหรือชุมชนพระสงฆ์ก็ตามที การมุ่งสู่ป่ามีเป้าหมายเพื่อการค้นหามิติด้านในของจิต หรือความรู้ตัวทั่วพร้อมที่จะค้นพบได้เฉพาะตน พวกเขาเข้าฝึกปฏิบัติอยู่ตามป่าช้า ซึ่งถือเป็นสถานที่อันน่าสะพรึงกลัว เต็มไปด้วยซากศพ ขณะเดียวกันก็สงบสุขในแง่ที่ว่า เป็นสถานที่ที่ไม่ถูกอิทธิพลใดๆจากกระแสอันสับสนของสังคมภายนอก

ในมุมมองของผม สังคมที่แท้ในวิถีพุทธคือสังคมที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์การฝึกในป่านี้เอง ธรรมอาจารย์ทั้งหลายได้ถือกำเนิดขึ้นจากการส่งผ่านภูมิธรรมแห่งภาวะการรู้แจ้งในป่าลึก แม้แต่ในทิเบต ในสายวัดวาอารามอันเข้มแข็งที่สนับสนุนการฝึกปฏิบัติเข้ม บ่อยครั้งในยามที่อาจารย์ต้องการแสดงพระธรรมคำสอนอันลึกซึ้ง อาจารย์เหล่านั้นจะเลือกพาศิษย์ไปใช้ชีวิตยังป่าเขาเป็นเวลานานหลายเดือน ในความยากลำบากเช่นนั้น พวกเขามุ่งฝึกหนักเพื่อเรียนรู้ธรรมชาติของจิตและพัฒนาศักยภาพของความรู้ตัวทั่วพร้อม ดังนั้นแม้แต่กลุ่มของผู้ปฏิบัติ บ่อยครั้งที่การฝึกเข้มยังมีขึ้นเป้าหมายของการแยกตนเองออกไปจากรูปแบบและความคุ้นชินที่สามารถพบได้ในชุมชน

ประสบการณ์เช่นนี้เองที่ช่วยรักษารากแก้วแห่งพุทธะ หากปราศจากมันวิถีพุทธก็จะล่มสลายกลายเป็นเพียงหลักความเชื่อทางศาสนา ที่ทำได้เพียงหมุนวนไปตามกระแสสังคม แทนที่จะเสนอทางเลือกที่แตกต่างอย่างสร้างสรรค์ เพื่อหนทางแห่งการตื่นรู้ของผู้คนในสังคมอย่างแท้จริง

ในชีวิตประจำวันของเรา เราได้ผูกตนเองไว้กับการงาน และผู้คนรอบข้าง เพื่อการเสริมสร้างตัวตน ค่านิยม และการรับรู้โลกของเราให้มั่นคงที่สุด ด้วยการใช้ชีวิตเช่นนั้น ทำให้ยากที่เราจะยอมรับการตายหรือการเกิดใหม่อันฉับพลันของ “ตัวตน” ได้ แต่ป่าคือพื้นที่อันไร้เหตุปัจจัยปรุงแต่ง ที่คุณสามารถจะเรียนรู้ที่จะมองเห็นชีวิตด้านในในขั้นที่ลึกซึ้งเช่นนั้นได้ พุทธศาสนาสอนว่ายามที่เราตาย เราจะได้ประสบกับธรรมชาติของสรรพสิ่งในด้านที่จับต้องไม่ได้ ซึ่งจริงๆแล้วประสบการณ์ในลักษณะเดียวกันนี้จะเกิดขึ้นยามที่เราฝึกจิตภาวนา จึงอาจกล่าวได้ว่า การฝึกปฏิบัติในป่าเป็นโอกาสที่เราจะเข้าใจภาวะการตายและการเกิดใหม่ในแง่มุมที่เราไม่เคยเห็นมาก่อน

คุณอาจจะไปฝึกวิเวกภาวนาด้วยความคาดหวังบางประการ แต่ในที่สุดคุณก็ต้องปล่อยวางมันไป ขณะนั้นคุณรู้สึกราวกับกำลังจะขาดใจตาย กับการที่ต้องยอมให้วิธีการมองโลกในแบบของคุณค่อยๆดับสลายไปต่อหน้าต่อตา แต่แล้วคุณกลับรู้สึกได้ถึงความสดใหม่อย่างไม่เคยสัมผัสมาก่อน คุณมองโลกในวิถีทางที่ต่างออกไป คุณสัมผัสถึงความเป็นไปได้ที่มีมากขึ้น ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากการ

ภาวนาทำให้คุณพบว่า โลกทางความคิดเป็นเพียงภาพลวงอันหนึ่งซึ่งเราพยายามยึดถือไว้ด้วยวิชาที่คิดว่ามันเป็นสิ่งที่จริงแท้ถาวร

ยังคงมีสายการปฏิบัติในป่าอยู่ทั่วพุทธศาสนาจักรของเอเชีย บางทีอาจจะมีมากกว่าที่เราคิดด้วยซ้ำ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย สายพระป่ามีความเข้มแข็งอยู่มากในช่วงศตวรรษที่ผ่านมา อาจารย์ผู้ยิ่งใหญ่ทางสายพระป่าหลายต่อหลายท่าน ได้รับความเคารพจากผู้คนทั่วทั้งประเทศ อีกทั้งยังเป็นที่ปรึกษาให้กับผู้ปกครองประเทศอีกด้วย ในแถบเทือกเขาหิมาลัยยังคงเต็มไปด้วยเหล่าโยคีและโยคินี ผู้ดำรงชีวิตอย่างสันโดษและอุทิศตนให้กับภาวนา สายปฏิบัติของท่านมีลาเรปะผู้เป็นแบบอย่างสำคัญของโยคีผู้อยู่ป่า อันเป็นสายที่ตนเองปฏิบัติอยู่ ยังคงเป็นสายที่มีชีวิต ผู้คนยังคงร้องเพลงของท่าน เดินตามรอยวิถีแห่งป่าเขา และน้อมนำวิธีการปฏิบัติของท่านมาฝึกฝน แม้ว่าเงินจะยังคงครอบครองทิเบตอยู่ก็ตาม ณ สถานที่ห่างไกลจากอำนาจการควบคุมของรัฐ ผู้คนมากมายยังเลือกที่จะใช้ชีวิตอยู่ตามถ้ำ ฝึกฝนเทคนิคการปฏิบัติอันเก่าแก่อยู่อย่างเงียบๆ

ทว่าวิถีการปฏิบัติแห่งป่าเขากำลังตกอยู่ภายใต้แรงกดดันอย่างหนัก จึงยากที่จะยืนยันได้ว่าสายการปฏิบัตินี้จะสามารถอยู่รอดปลอดภัยไปได้อีกนานเท่าไร ความก้าวล้ำนำสมัยได้ส่งผลกระทบอย่างหนักต่อประเทศพุทธทั้งหลายราวกับหิมะถล่ม และชีวิตการอยู่ป่าซึ่งเคยตั้งอยู่ได้ในสังคมพื้นเมือง ในยุคก่อนการเปลี่ยนแปลงสู่ความทันสมัย อาจไม่สามารถต้านทานต่อความเปลี่ยนแปลงได้อีกต่อไป อย่างไรก็ตามหากพุทธธรรมแห่งการตื่นรู้จะอยู่รอดต่อไปในความหมายและคุณค่าดั้งเดิม มันจะต้องมีหนทางให้กับวิถีการปฏิบัติในป่าสามารถดำเนินต่อไปได้

เห็นได้ชัดว่าพุทธศาสนากำลังเติบโตขึ้นในโลกตะวันตก แต่อะไรคือความเป็นไปได้ในภายหน้า สำหรับสายการปฏิบัติในป่าที่จะตั้งอยู่ได้ที่นี่ ผมมองไม่เห็นความเป็นไปได้ที่จะนำเอาวิถีชีวิตของการแยกตัวออกจากชุมชน แล้วเดินท่องไปตามวิถีแห่งสมณะ การปฏิบัติเข้มของเรามีรูปแบบที่แตกต่างออกไป เราสามารถใช้ชีวิตอยู่ด้วยความเงียบใกล้ชิดกับธรรมชาติ แต่สิ่งที่เรามีก็คือกระท่อมท่อนซุง กับไฟจากก๊าซหุงต้ม ผมไม่คิดว่าเราจะมีวิถีทางใดที่จะทำลายสวนกระแสน้ำนี้อีกแล้ว และบางทีอาจไม่จำเป็นที่เราจะต้องปฏิบัติตามรูปแบบที่เคยทำกันมาในเอเชียก็ได้

เราจำเป็นต้องเข้าใจคุณค่าและความหมายของป่าในความหมายทางจิตวิญญาณที่ลึกซึ้ง และถามตัวเองว่าจะมีวิถีใดที่เราจะสามารถสร้างสิ่งแวดล้อมที่ซึ่งการทำลายสลายอดตาผ่านการฝึกภาวนาสามารถเกิดขึ้นได้ เราต้องรู้จักมีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ในการจัดสถานที่อันสลับซับซ้อนสำหรับผู้ปฏิบัติยุคใหม่ บางครั้งในตะวันตกศูนย์ปฏิบัติธรรมก็จะจัดสถานที่ให้สำหรับการเข้าเงียบ

ซึ่งผู้ปฏิบัติจะไม่มีโอกาสได้เห็นหน้ากันเลย ทางศูนย์จะสนับสนุนหยูกยา อาหาร และเครื่องใช้จำเป็นอื่นๆ

เมื่อสิบห้าปีที่แล้ว เพื่อนผมคนหนึ่ง (โปรเฟสเซอร์ด้านจิตวิทยาที่มหาวิทยาลัยนาโรปะ) ได้เข้าฝึกเข้มข้นกับกลุ่มผู้ปฏิบัติกลุ่มหนึ่ง จากนั้นเขาก็ตัดสินใจที่จะเข้าฝึกแบบนั้นตลอดชีวิต ปัจจุบันเขาอาศัยอยู่ที่ศูนย์ปฏิบัติธรรมแห่งหนึ่งในฝรั่งเศส ในบ้านหลังเล็กกับสนามหญ้าอีกหน่อหนึ่ง เขาไม่เคยออกมาเจอใครและก็ไม่มีใครเข้าไปรบกวนเขา เพื่อนของผมได้สร้างรูปแบบของการอยู่ป่า ณ ใจกลางชนบทแห่งหนึ่งในประเทศฝรั่งเศส

ดูเหมือนว่าเหตุผลที่หลายคนจะตัดสินใจเข้าปฏิบัติธรรมระยะยาว ก็เพราะความสมัครใจส่วนตัว รวมถึงสถานะความมั่นคงทางการเงิน แล้วสายการฝึกในเข้มนป่าจะสามารถอยู่รอดได้หรือไม่ หากปราศจากคนที่พร้อมจะเข้าฝึกระยะยาวขนาดนั้น ผมคิดว่าคำตอบก็คือ ได้อย่างแน่นอน ธรรมชาติของชาวทิเบตมักแนะนำลูกศิษย์ให้ไประหว่างทางเข้าฝึกเข้มนป่ากับการกลับมาใช้ชีวิตตามปกติ ประสบการณ์ของการเข้าออกจากการฝึกเข้มนป่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่ง เพราะแม้แต่ชีวิตที่อยู่ในการเข้าฝึกเข้มนป่าก็สามารถกลายเป็นรูปแบบที่คุ้นชินได้เช่นกัน เป็นไปได้ที่ผู้ฝึกอาจใช้เวลาสองสามอาทิตย์หรือหนึ่งปีเต็ม ในการฝึกเข้มนป่า จากนั้นก็อาจเพิ่มเวลามากขึ้นตามความเหมาะสม แต่สิ่งที่ผมสังเกตเห็นก็คือ ในกรณีที่ผู้ฝึกเลือกที่จะหลีกเลี่ยงเข้าเข้มนป่าติดต่อกันนานหลายปี การเปลี่ยนแปลงทางจิตวิญญาณของเขากลับเกิดขึ้นได้น้อยกว่าเมื่อเขาเลือกที่จะฝึกเข้มนป่าแล้วกลับมาใช้ชีวิตข้องเกี่ยวกับโลก แล้วปล่อยวาง ... กลับมาเชื่อมสัมพันธ์กับโลกและผู้คนแล้วก็ละวางอีก เราอาจต้องการที่จะพิจารณาวิธีการใหม่เช่นนี้ เพื่อที่จะสังเกตตัวเราและลูกศิษย์ของเรา เพื่อจะได้พบสูตรผสมที่ให้ศักยภาพสูงสุดต่อการเปลี่ยนแปลงด้านในที่จะเกิดขึ้นต่างกันไปในแต่ละคน

ผมคิดว่ามีหลายวิธีที่จะทำให้เราสามารถเข้าใจถึงประสบการณ์การอยู่ป่าในบริบทของโลกสมัยใหม่ได้ บ่อยครั้งที่ผู้คนได้พลัดเข้าไปเผชิญกับ “ ประสบการณ์แห่งป่า ” โดยไม่ได้ตั้งใจ หากคุณสามารถไปนั่งรออยู่หน้าห้องตรวจมะเร็งในโรงพยาบาล สถานที่ที่ผู้คนรอบข้างถูกตรวจพบว่ามีก้อนเนื้อร้ายระยะสุดท้าย ได้มีโอกาสถามว่าพวกเขาคิดอะไรอยู่ในใจ ได้ยินสิ่งที่พวกเขาแสดงความรู้สึกที่มีในตอนนั้นต่อคุณ ณ เวลานั้นคุณก็จะตระหนักได้ว่า คุณได้อยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมแห่งป่า ผู้คนที่ประสบความทุกข์ ความสิ้นหวังในชีวิตเหล่านั้น เหมือนกำลังเดินอยู่ในป่าทึบ เราตัดสินใจคนพวกนั้นว่าผิดแปลกแตกต่าง แต่แท้จริงแล้วพวกเขาก็เป็นคนธรรมดาๆเหมือนอย่างเรา เพียงแต่สิ่งที่พวกเขาเผชิญอยู่ ถูกมองว่าอยู่นอกกรอบประสบการณ์ปกติของคนทั่วไป ซึ่งเรายังพบสถานการณ์คล้ายคลึงกันนี้ กับคนที่ตกอยู่ในวิกฤติชีวิต ไม่ว่าจะเป็น การถูกไล่ออกจากงาน การเผชิญหน้ากับการหย่าร้างอันแสนเจ็บปวด หรือ

การสูญเสียทารกในครรภ์เป็นต้น ช่วงเวลาเช่นนี้ สภาวะจิตของคุณได้แยกตัวคุณออกไปจากสิ่งที่สังคมบอกว่าโอเค คุณกำลังเผชิญช่วงชีวิตแห่งการอยู่ป่า นั่นคือความหมายอันลึกซึ้งของการเผชิญความทุกข์และความโดดเดี่ยวในชีวิต อันเป็นความจริงที่เรากุณต่างก็เคยประสบ ไม่เว้นแม้แต่เด็ก หรือวัยรุ่น

ในวัฒนธรรมดั้งเดิมอย่างวัฒนธรรมทิเบต ประสบการณ์เหล่านั้นสามารถก่อให้เกิดผลดีกับชีวิตอย่างใหญ่หลวง ก็ด้วยเพราะความเข้าใจในคุณค่าและพลังอันยิ่งใหญ่ของทุกสิ่งทุกอย่างที่สามารถนำมาผสานเป็นส่วนหนึ่งในความเข้าใจชีวิตของเราได้ แต่ในวัฒนธรรมสมัยใหม่อย่างสังคมตะวันตกต่างคนต่างต่อสู้ชีวิตของตัวเองโดยขาดเครื่องมือที่จะเข้าใจว่าอะไรสามารถจะเกิดขึ้นได้บ้าง เมื่อถึงวิกฤตการณ์ วันที่สิ่งต่างๆรอบตัวกำลังเลือนหายไป ผู้คนก็จะตั้งหน้าตั้งตาพยายามดิ้นรนให้ตัวมันหรือของเงินกลับคืนสู่สภาวะปกติโดยเร็ว ประสบการณ์การสูญเสียกลับถูกมองว่าเป็นปัญหา แทนที่จะถูกมองว่าเป็นโอกาสที่พวกเขาจะทำความเข้าใจชีวิตตามที่มันเป็นจริง

แม้สังคมชาวพุทธในตะวันตกส่วนใหญ่จะไม่มีแบ่งแยกระหว่างพระกับฆราวาส แต่กระนั้นก็ยังตกอยู่ในรูปแบบสองลำดับชั้นไม่ต่างกัน เรามีพุทธศาสนาในรูปแบบสถาบันซึ่งผมมองว่าเป็นกระแสต่อเนื่องของวิถีแบบวัดวาอาราม แต่ส่วนใหญ่จะดำเนินงานโดยฆราวาส และจะมีคนอีกกลุ่มหนึ่งที่ถูกรณพนับถือเป็นผู้สืบทอดพุทธธรรมใช้ชีวิตอยู่ตามชายขอบแห่งอำนาจสถาบันเหล่านั้นอีกที

จริงอยู่ที่ประสบการณ์การอยู่ป่าสามารถเกิดขึ้นได้เช่นเดียวกันในสังคมตะวันตก แต่ผมก็ยังเป็นห่วงถึงอนาคตของพุทธศาสนาที่นี่ เพราะดูเหมือนว่าพุทธสถาบันเหล่านั้น กำลังปรับตัวเองให้เข้าสู่โลกสมัยใหม่ แต่แล้วความเชื่อและค่านิยมภายในสถาบันกลับกลายเป็นอิทธิพลความสุดโต่งทางหลักศาสนาของโปรเตสแตนต์อย่างเห็นได้ชัด สิ่งที่จะแก้ไขได้มีเพียงสิ่งเดียว นั่นคือประสบการณ์อยู่ป่า ที่ซึ่งผู้คนได้เข้าใจและตระหนักว่า ศีลธรรมทางสังคม หลักการแนวคิด การอ้างอิงคำรับคำรา ความเชื่อในตัวสถาบัน และการก่อตัวขึ้นของโครงสร้างอำนาจทางศาสนจักร หากได้เป็นคำตอบที่แท้จริงในตัวของมันเอง มันอาจจะมีประโยชน์อยู่บ้าง แต่ที่น่ากลัวก็คืออันตรายที่จะเกิดขึ้นเมื่ออำนาจนั้นถูกทำให้กลายเป็นเป้าหมายในตัวของมันเอง อย่างปราศจากประสบการณ์ที่ลุ่มลึกของการฝึกฝนตนเองอย่างเข้มข้น

ผมเชื่อว่าอนาคตของพุทธศาสนา จะขึ้นอยู่กับความสามารถในการประคับประคอง ให้สายการปฏิบัติแบบอยู่ป่าอยู่รอดในคุณค่า ความหมาย และวิถีทางแบบดั้งเดิมแท้จริง ตอนนี้ผมอายุ ๕๕ ตั้งแต่นี้ต่อไปจนถึงวันตาย ผมอยากที่จะส่งเสริมให้ผู้คนเข้ามาปฏิบัติธรรม และให้พวกเขาได้ตระหนักว่าการ

ปฏิบัติธรรมไม่ได้แยกขาดจากชีวิต ตรงกันข้าม มันคือสิ่งที่จะช่วยเปิดโลกแห่งประสบการณ์ของเราให้กว้างยิ่งขึ้น ทำให้เราได้เข้าใจและตระหนักว่าอะไรคือชีวิตการเป็นมนุษย์ที่แท้ ช่วงหลายปีที่ผ่านมาผมจะมุ่งเน้นไปที่การสอนภาวนา การนำฝึกปฏิบัติเข้ม และส่งเสริมให้ผู้คนที่ทุ่มเทชีวิตให้กับการปฏิบัติ ความเคลื่อนไหวของพุทธศาสนาสายซัมบาลาที่ผมเป็นส่วนหนึ่งนั้น ได้ก่อตัวขึ้นจากรากฐานของการปฏิบัติเข้มของพุทธศาสนาทิเบต แต่ผมเริ่มสังเกตว่า คนจำนวนมากกลับเห็นเรื่องของการภาวนาเป็นเรื่องไม่สำคัญ แม้เราจะมีผู้ปฏิบัติอย่างจริงจังอยู่ไม่น้อยก็ตามที ก็ดูเหมือนว่าแนวโน้มอิทธิพลของโลกสมัยใหม่ จะมุ่งไปในทิศทางที่ตรงข้ามกับคุณค่าของพุทธธรรมอย่างสิ้นเชิง ซึ่งคุณค่าของธรรมะที่แท่นั้นจะเกิดขึ้นได้ ก็ด้วยการอุทิศตนให้กับการฝึกปฏิบัติอย่างเข้มข้น มันจึงเป็นการง่ายที่จะถูกอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมพาหลงไปจนถึงจุดที่ว่าเราลืมไปว่า อะไรคือวิถีพุทธที่แท้

ในอีก ๕๐ ปีข้างหน้า หากไม่มีผู้คนที่อุทิศชีวิตให้กับการฝึกภาวนาอย่างเข้มข้นเสียแล้ว พลังแห่งการตื่นรู้ก็จะถูกรบง้างด้วยความหลับไหลไปในที่สุด พุทธศาสนาอาจกลายเป็นส่วนหนึ่งของค่านิยมกระแสหลักที่ผู้คนให้การเคารพบูชา แต่กระนั้นมันก็ได้สูญเสียคุณค่าและหัวใจแห่งการตื่นรู้ไปเสียแล้ว เมื่อถึงเวลานั้นเราก็จะไม่มีวิปัสสนาจารย์จากเอเชีย ผู้ที่ได้รับการฝึกฝนอย่างเข้มข้นในสายการปฏิบัติอีกต่อไป เมื่อถึงเวลานั้นเราชาวตะวันตกคงมีเพียงแค่ตัวเราเองเป็นที่พึ่ง และสัญญาณอันตรายก็คือเราจะพาเอาพุทธศาสนาเสื่อมถอยลงไปสู่จุดที่ว่า ไม่มีอะไรพิเศษในวิถีการปฏิบัตินี้อีกต่อไป

ในหนังสือ “เหล่าพุทธะแห่งอินเดีย” (Buddhist Saints in India) ที่ผมเขียน บ่อยครั้งจะมีผู้เข้าใจผิดไปว่า ผมดำเนินรอยตามแนวคิดของแม็กซ์ เวเบอร์ นักสังคมวิทยาผู้ยิ่งใหญ่ที่มองเห็นวิถีการแปรเปลี่ยนเป็นสถาบันของพุทธศาสนา เสมือนการทรยศต่อคำสอนดั้งเดิมของพระพุทธเจ้า จริงๆแล้วผมมองว่าวิถีแบบวัดวาอารามของพระเถื่อเป็นมรดกสำคัญที่พระพุทธเจ้าทิ้งไว้ให้กับเรา ผมพูดในแง่ของ ระบบพึ่งพาอาศัย ที่ซึ่งพระสงฆ์ในวัด โยคีผู้สละสู่ป่า และฆราวาส ต่างมีบทบาทสำคัญ ทว่าผมก็ไม่ได้ด่วนสรุปว่าระบบการตั้งรกรากของวัดวาอารามเป็นการทรยศต่อคำสอนดั้งเดิมของพระพุทธองค์ ในยุคสมัยก่อนการประสูติของพระพุทธองค์ มีวิถีทางของการแสวงหาทางจิตวิญญาณอยู่มากมาย หลากหลาย วิธินักบวชในบริบทของเมืองและหมู่บ้าน (ชีวิตพระอยู่วัด ในฐานะผู้นำชุมชน) ก็เป็นหนทางหนึ่งในนั้น เช่นเดียวกับผู้นำทางศาสนาอื่นๆ พระพุทธองค์ได้เลือกเอามุมมองที่กว้าง สามารถรองรับความหลากหลายของวิถีการปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นนักบวช โยคี หรือผู้ครองเรือน ซึ่งแต่ละรูปแบบต่างก็พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน อีกทั้งต่างก็มีแนวทางการปฏิบัติของตนเพื่อการเข้าถึงความจริงสูงสุด

อย่างไรก็ดี ระบบวัดวาอารามในตะวันตกนั้นยังอ่อนแออยู่มาก บ่อยครั้งที่ชาวตะวันตกผู้ที่ได้ปฏิญาณตนรักษาศีลนักบวชในสายพุทธทิเบต รู้สึกตนเองราวกับถูกเปิดตำราท่ามกลางฝูงหงส์ แม้พวกเขา

จะได้รับการเคารพนับถือและผู้คนให้การชื่นชมในวิถีทางที่เขาเลือก แต่มันไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นอย่างเป็นปกติในสังคมตะวันตก ในสายการปฏิบัติของฆัมบาลาที่มีผู้ปฏิบัติทั่วโลกอยู่ราว ๕,๐๐๐ – ๗,๐๐๐ คน แต่กลับมีวัดอยู่เพียงแห่งเดียวในตอนเหนือของเมืองนาวา สโกชา และคุณก็สามารถนับจำนวนนักบวชที่จำวัดอยู่ที่นั่นได้ไม่เกินจำนวนนิ้วมือ นี่แสดงถึงอิทธิพลของวัฒนธรรมสุดโต่งของความเป็นศาสนาแบบโปรเตสแตนต์ที่เด่นชัดในอเมริกา พระสงฆ์และแม่ชีในผ้ากาสาขาวพัศตร์ถูกจับตา คาดหวัง และให้ความเคารพ ในวิถีชีวิตที่แตกต่างจากผู้คนในสังคมกระแสหลักมากจนเกินไป

ท่านตรงปะเคยกล่าวไว้ว่า “อย่าคิดว่าคุณค่าทางจิตวิญญาณจะได้มาฟรีๆ มันต้องแลกมาด้วยบางสิ่งบางอย่างเสมอ คุณไม่สามารถที่จะได้ทุกอย่างทุกอย่างที่คุณต้องการแล้วคิดที่จะพัฒนาทางจิตวิญญาณมากเท่าที่คุณต้องการในขณะเดียวกัน แน่แน่นอนว่ามันจะต้องมีสิ่งที่คุณจะต้องยอมสละ และบางครั้งมันก็แพงและยังแสนเจ็บปวดเสียด้วย แต่คุณก็ต้องเลือก สำหรับผม ผมเลือกที่จะใช้เวลากับการฝึกซ้อมระยะยาวทุกปี และนั่นก็หมายความว่าผมไม่สามารถที่จะทุ่มเทให้กับงานวิชาการได้มากเท่าที่ควร ผมได้เขียนอะไรไว้มากมายที่จะใส่เป็นภาคต่อของหนังสือ “เหล่าพุทธะแห่งอินเดีย” แต่ผมก็ไม่สามารถทำให้สำเร็จได้จนกว่าที่ผมจะมีช่วงเวลาว่างที่ชัดเจนจริงๆ ทุกครั้งที่การปฏิบัติเข้มข้นประจำปีมาถึง ผมจะรู้สึกถึงแรงด้านที่อยากจะเขียนมันให้เสร็จ หากผมตัดสินใจไม่เข้าฝึกซ้อมก็น่าจะทำได้ แต่แล้วเมื่อผมเลือกที่จะเข้าฝึก ผมก็จะรู้สึกดีกับตัวเองทุกครั้งกับหนทางที่ผมเลือก

ภรรยาของผมเคยพูดคุยกันกับผมถึงความเป็นจริงที่ว่าเราแทบจะไม่เคยได้มีโอกาสเดินทางท่องเที่ยวไปที่ไหนเลย เราอายุจะหกสิบแล้วแต่เรายังไม่เคยได้มีโอกาสเห็นโลกกว้าง แต่กระนั้นเราก็กถามตัวเองว่า เราจะใช้เวลาที่มีไปกับการท่องเที่ยวรอบโลก หรือว่า จะใช้เวลานั้นกับการฝึกซ้อมระยะยาวทุกๆ ปี แล้วเราทั้งสองคนก็เห็นตรงกันว่า ชีวิตเราเหลือเวลาอีกไม่มากนัก ความตายใกล้เข้ามาทุกขณะ การปฏิบัติธรรมคือทางเลือกที่ดีที่สุด หากปราศจากช่วงเวลาการฝึกที่เข้มข้น หากปราศจากวิถีทางแห่งการสละละตู้ป่า ชีวิตของเราทั้งสองก็คงไม่หลงเหลือคุณค่าและความหมายมากเท่าไรนัก

๑ แปลและเรียบเรียงจาก “The Yogi Spirit” ในวารสาร “Dharma Life” ฉบับฤดูร้อน ปี ค.ศ. ๒๐๐๑

๑ ตีพิมพ์ครั้งแรกใน เว็บไซต์นี้ www.budpage.com